

Гупаловська Мирослава Богданівна
К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі Україна перебуває в умовах перетворень, зміст яких полягає у тяжінні до євроінтеграційних процесів, у тому числі з питань розвитку місцевої і регіональної демократії. Поряд з процесами загальносуспільного характеру, бюджет поступово перетворюється в потужний засіб управління, який дає змогу громадянам та місцевим органам влади, впливати на економічні, соціальні та політичні процеси в країні.

С.І. Юрій справедливо зазначав, що місцеві бюджети є невід'ємним складовим елементом бюджетної системи кожної країни. Бюджети територіальних формувань відіграють значну роль у соціально-економічному житті країни, вони є фінансовою основою місцевого самоврядування, без якого не може повноцінно функціонувати кожна демократична держава [1].

На сьогодні, постійне прагнення до самостійності місцевих бюджетів, до подальшого розвитку та зміцнення місцевого самоврядування вимагає більшої фінансової незалежності та життєздатності органів місцевої влади.

Основні засади фінансового зміцнення місцевої влади викладені у статті 9 Європейської Хартії місцевого самоврядування, де сказано, що органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень. Частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону [2].

Починаючи з 2015 року, в результаті змін у бюджетному та податковому законодавстві, вперше, за часів незалежності України, зроблено спробу децентралізувати систему бюджетних відносин.

Фінансова децентралізація вважається найефективнішою формою управління бюджетними коштами на місцях. Її основою є принцип зменшення ступеня впливу центру на розвиток регіональної економіки. Основними завданнями бюджетно-фінансової реформи є розширення кола

місцевих податків і зборів, що здатне підвищити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування, урівноваження розрахункових обсягів фінансових ресурсів на виконання органами місцевого самоврядування делегованих державою повноважень, закріплення додаткових заохочень, що стимулювали б місцеві органи нарощувати доходи.

Переконаливими фактами, що свідчать про ефективність впровадження фінансової децентралізації в Україні, стали результати платоспроможності місцевих бюджетів. Так, за даними Мінрегіону України, доходи до місцевих бюджетів у 2016 р. становили 144 млрд. грн., що на 44,3% більше ніж у 2015 р., коли цей показник складав 99,8 млрд. грн. [3]. Разом з тим, згідно з висновками експертів, Асоціації міст України, упродовж 2014-2016 рр. у 58 разів зменшилася кількість наданих казначейських позик, що демонструє посилення платоспроможності місцевих бюджетів [4].

Захист більш слабких у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягаря, який вони повинні нести [2].

Відзначимо, що завдяки децентралізації у 2017 р. кількість дотаційних місцевих бюджетів знизилася на 24% порівняно з 2014 роком. У свою чергу, відбулося зростання бюджетів-донорів на 12,5% і наразі їх обсяг становить 16,2% [4].

Такі тенденції підтверджують правильність поглядів С.І. Юрія, який ще більше 10 років назад наголошував на тому, що для вирішення бюджетних проблем регіонів необхідно залишати більшу частину доходів, яка збирається на території відповідних громад для фінансування територіально орієнтованих витрат з місцевих бюджетів [5].

Водночас при збільшенні дохідної частини місцевих бюджетів гостро постає питання ефективного використання коштів на розвиток громад. Підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів зумовлює ріст частки видатків на виконання самоврядних повноважень.

Слід також зазначити, що місцеві чиновники мають мотивацію заощаджувати бюджетні кошти, які утворилися на кінець звітного періоду і використовувати їх наступного року. Так, загалом по регіонах України, станом на 1 січня 2017 р. залишки на рахунках місцевих бюджетів становили 52 млрд. грн., у порівнянні з 35 млрд. грн. у 2016 р [6].

Поряд з безсумнівними позитивними змінами у життєдіяльності сучасних місцевих бюджетів, слід відзначити наявність окремих проблем, якими, на наш погляд, є: незабезпеченість делегованих повноважень, недосконала система розподілу повноважень між державою та місцевим самоврядуванням, низька якість бюджетного планування, недостатній рівень місцевих податків та зборів, негнучка система видатків, недостатньо раціональне та ефективне використання коштів місцевих бюджетів, відсутність відповідного кадрового потенціалу.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо стверджувати, що сучасні тенденції функціонування місцевих бюджетів, які полягають у перерозподілі фінансового ресурсу на користь регіонів, сприяють задоволенню життєво важливих потреб громадян в Україні. Разом з тим, кожна громада має свої особливості, які можна використати для збільшення її бюджету.

Література:

1. Юрій С. І. Місцеві бюджети: регіональні відмінності. *Регіональна економіка*. 2000. № 4. С. 104–112.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. URL: <http://www.minregion.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Асоціації міст України. URL: <http://auc.org.ua>.
5. Юрій С. І. Фінансова парадигма місцевого самоврядування. *Світ фінансів*. 2004. №1. С. 6–14.
6. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 6. С. 41–51.

Дем'янишин Василь Григорович

*Д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету,
заслужений працівник освіти України*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах господарювання в Україні існують великі ризики для відновлення високих темпів соціально-економічного зростання.